

Population

2019, číslo 3

V úvodu čísla je připomenuto třicáté výročí bilingvního vydávání revue (uvádění částí některých článků ve francouzštině a angličtině a anglického resumé).

Vývoj a determinanty prvního manželství v Čínské lidové republice: Historická perspektiva

(*Kim Qinzi Xu, s. 221–249*)

(Autorka, Číňanka pracující na národní australské universitě Canberra získala první cenu v soutěži mladých autorů revue *Population* za rok 2019).

Především v důsledku státní politiky a také socioekonomického vývoje se po celou dobu existence Čínské lidové republiky neustále zvyšuje věk osob (mužů i žen) uzavírajících manželství. Přitom však tento svazek zůstává stále přitažlivým. Na druhé straně ale vzbuzuje stále větší obavy celoživotní preference soužití bez partnera, kterým trpí určité skupiny obyvatelstva. Důvodem je nerovnováha v poměru pohlaví na „manželském trhu“ a vzrůstající zájem o genderové preference, pokud jde o volbu manžela nebo manželky. Autorka se po rozsáhlém a fundovaném vstupu do problematiky zabývá stanovením hypotéz a dále popisuje využívaná data a způsoby jejich zpracování (celkem se jedná o vzorek v počtu 24 574 mužů a 25 936 žen). Výsledky pak shrnuje do následujících závěrů: 1. Evoluce manželských modelů podle porodních kohort, 2. Determinanty načasování a intenzity manželství. Naznačuje, že pro většinu skupin mužů a žen s nízkou úrovní vzdělání jsou typické sňatky v mladším věku, které se ale s vyšší pravděpodobností neudrží po celý život. U mladších kohort mužů je pobyt v méně rozvinutých provinciích spojen s dřívějším vstupem do manželství, ale se sníženou pravděpodobností uzavření manželství. Mezi nejmladšími kohortami žen se zdá, že život ve velkém městě je hlavním faktorem oslabujícím intenzitu manželství.

Studie je doplněna grafem vývoje průměrného věku při vstupu do prvního manželství a grafem s očekávaným procentem svobodných podle pohlaví a kohort. Výsledky modelů dokumentují tři podrobné

tabulky. V příloze je pak uvedena „Popisná statistika determinantů vstupujících do modelů podle pohlaví a kohort 1920–1949, 1950–1959, 1960–1969, 1970–1979, 1980–1989“.

Markýz de Sade a otázka populace

(*Jean-Marc Rohrbasser, Jacques Véron, s. 252–271*)

Zajímavý námět řeší článek dvou pracovníků demografického institutu (INED). S využitím čtyř stěžejních děl markýze de Sade – *Alina a Valcour* aneb filosofický román, *Julietta* aneb zdar neřesti, *Nová Justina a Filozofie* v budoáru aneb rozhovory o výchově mladých slečen ukazují zájem de Sadeho o otázky populace. Ten prezentují mj. i bohatou citací z uvedených knih. Šíření lidského druhu je de Sadem považováno za překážku pro blaho na kolektivní i individuální úrovni. Podle de Sadeho by se mělo udělat vše pro omezení tohoto šíření, protože lidstvo nemůže požadovat žádné výjimečné postavení v přírodě. Opuštění dětí, infanticida, sodomie nebo potraty jsou pak představovány jako populační brzdy. Protože markýz žil ve stejné době jako Malthus, jsou srovnávány i jejich názory. Např. de Sade se obdobně jako Malthus obává zvýšení počtu chudých, a proto je nepřátelský vůči jakékoli pomoci jim. Naopak zatímco u Malthuse princip populační ospravedlňuje morální zdrženlivost, pro de Sada musí princip rozkoše vždy převládat.

Ekonomické potíže a transformace partnerských svazků v Kinshase

(*Jcelyn Nappa, Bruno Schoumaker, Albert Phongi, Marie-Laurence Flahaux, s. 273–298*)

Kolektiv autorů z univerzity v Kinshase spolu se spolupracovníkem z Katolické university v Louvain analyzují v článku proměny manželských praktik v kontextu zhoršujících se ekonomických podmínek a vysoké nezaměstnanosti. Po poměrně rozsáhlém textu, který seznamuje čtenáře se souvislostmi v Kongu a v Kinshase informují o provedeném výběrovém šetření mezi 1 600 mladými muži a ženami v Kinshase v roce 2009 (tabulka s příslušnými charakteristikami šetřených) a s metodami analýzy získaných dat. Ekonomické potíže vedou ke snížení pravděpodobnosti uzavření sňatku. Ekonomické faktory jsou silnější pro muže než pro ženy a rozdíl v pravděpodobnosti uzavření manželství podle příjmu

vzrostl. Tato zjištění mohou být částečně vysvětlena rostoucími náklady na manželství, které většinou pokrývá ženich a jeho rodina. V tomto kontextu roste podíl nesezdaných soužití a nemanželských dětí.

Srovnání přežití kohort mezi zeměmi střední a východní Evropy a zeměmi s delší nadějí dožití

(*Marília R. Nepomuceno, Vladimír Canudas-Romo, s. 299–321*)

Článek ukazuje využití kohortní analýzy ke studiu rozdílů v úmrtnosti mezi zeměmi střední a východní Evropy a skupinou zemí s delší nadějí dožití. Poměrně podrobně se věnuje rovněž popisu použité metody. Na základě údajů za období 1959–2013 z Human Mortality Database autoři zjistili, že ve srovnání s jejich protějšky v zemích s vysokými příjmy většina kohort ve střední a východní Evropě narozená v roce 1959 a později má vyšší úmrtnost od narození do věku dosaženého v roce 2013. Některé kohorty ve střední a východní Evropě však mají výhodu přežití. Jedná se například o případ českých kohort narozených na počátku šedesátých let a kohorty narozených ve stejném desetiletí v zemích bývalého SSSR. Tabulka zaznamenává vypočtené hodnoty pro vybraných 11 zemí střední Evropy a některých bývalých sovětských republik a situaci jednotlivých zemí ukazují i příslušné grafy.

Kdo zůstane doma?

Organizace placené práce a dovolené po narození dítěte v párech s dvojím výdělkem v Belgii

(*Jonas Wood et Leen Marynissen, s. 323–352*)

Narození dítěte vyvolává nutnost změn pracovního plánu jednoho nebo obou partnerů. Autoři za pomoci panelových údajů založených na belgických registrech za období 1999–2010 vyhodnocují vliv relativních

charakteristik zaměstnání manželů před příchodem dítěte na situaci zaměstnání po narození dítěte včetně rodičovské dovolené po tomto narození. Výsledky modelů podporují mikroekonomickou hypotézu, že mezi rodiči s vyšším příjmem před narozením dítěte je nižší pravděpodobnost opuštění pracovní síly. Simulace vycházející z použitých modelů naznačují, že na makroúrovni není dopad charakteristik zaměstnanosti před narozením natolik silný, aby překročil genderové nerovnosti po narození dítěte, zejména pokud jde o využití rodičovské dovolené, která zůstává silně spojená s genderovými normami a institucemi. Doplněno tabulkami, grafy a přílohou prezentující výsledné modely.

Míra vnitřní migrace podle období a kohort

(*Martin Kolk, s. 355–372*)

Studie pracovníka stockholmské univerzity ukazuje, jak použít standardní demografickou metodologii ke studiu vnitřní migrace spojením transverzální a kohortní perspektivy na úrovni populace. Věkově specifické a celkové míry vnitřní migrace jsou prezentovány z transverzálního i kohortního pohledu. Data ze švédského správního registru z let 1970 až 2012 (sic) se používají pro veškerou migraci mezi farnostmi (obcemi) za celou populaci. Autor postupně rozebírá vnitřní migraci podle věku, srovnává vnitřní migraci pomocí kohort a období, a ukazuje etapy migrace za celý život. Výsledky ukazují celkový nárůst intenzity migrace v rané dospělosti, zatímco frekvence celkové celoživotní migrace zůstala stabilní od roku 1970, s mírným poklesem v 80. letech 20. století. Text autor doplňuje grafy, které ilustrují jednotlivé zjištěné výsledky.

Ladislav Pišťora

Population et Sociétés

2019–2020, č. 570–574

Říjen 2019, č. 570

Pokles ukazatele naděje na dožití v USA od roku 2014

(Magali Barbieri)

Počínaje rokem 2010 se ve Spojených státech růst očekávané délky života při narození výrazně zpomalil. U mužů pak od roku 2014 dokonce naděje dožití při narození začala klesat. Co se za tímto vývojem skrývá, naznačuje text M. Barbieri z francouzského demografického institutu (INED). Po krátkém mezinárodním srovnání se text zabývá odlišným vývojem úmrtnosti podle věkových skupin a ukazuje, které příčiny úmrtí se podílí na nepříznivém vývoji. Zatímco dochází k poklesu významu dvou nejčtenějších příčin a to kardiovaskulárních nemocí a rakoviny, tak vzrůstá vliv předávkování léky. Americká média o tom hovoří dokonce jako o epidemii předávkování opioidy. Významu této příčiny úmrtí pak věnuje autorka další část textu a to včetně rozboru podle věku, když nejrychlejší nárůst konstatuje u věkové skupiny 40–59letých, a to již od roku 1980. Analýzu doplňují čtyři dvojice grafů a mapka amerických států se srovnáním míry úmrtnosti z předávkování.

Listopad 2019, č. 571

Vliv kouření tabáku na úmrtnost v Evropě

(Fanny Janssen)

Autorka, nizozemská demografka z demografického institutu v Haagu, dokládá textem a bohatým grafickým doprovodem stav závislosti na nikotinu v Evropě a vliv této návykové látky na úmrtnost. Po základních údajích srovnávacích postavení Evropy a prezentujících historický vývoj spotřeby tabáku věnuje pozornost rozdílům v kouření mezi muži a ženami a situaci v jednotlivých evropských zemích. Pokračuje pak vlivem kouření tabáku na délku života, která se samozřejmě výrazně liší mezi pohlavími a také mezi zeměmi. Nakonec se zabývá dlouhodobým vývojem délky života ve vztahu

ke kouření tabáku. V připojených boxech je vysvětlen mj. odhad úmrtnosti vyplývající ze závislosti na nikotinu. Pro zájemce o tuto problematiku nechybí ani odkazy na rozšiřující literaturu včetně příslušných webových stránek Světové zdravotnické organizace. Nakonec uvedme alespoň jedno číslo: v roce 2015 bylo kouření tabáku celosvětově odpovědné za 6,4 mil. zemřelých, což představovalo 11% všech úmrtí.

Prosinec 2019, č. 572

Když se populace zabývá sama sebou: průzkum znalostí demografie a jejího vnímání

(Virginie De Luca Barrusse, Cécile Lefèvre et Jacques Véron)

Trojice autorů seznamuje, na základě šetření provedeného v roce 2018, se znalostí demografie a demografických otázek mezi obyvatelstvem Francie. Srovnáním s předchozími šetřeními o demografii prováděnými např. v roce 1949, 1970 a 1987 prezentuje současné demografické problémy Francie z pohledu veřejnosti. Souhrnně lze uvést, že hodnocení důležitosti demografických otázek v průběhu času vzrůstá. Pokud jde např. o počet dětí v rodině, tak v odpovědích z roku 2018 je pro 2 děti v rodině 59 % a pro 3 děti 33 % respondentů. Ve srovnání s předcházejícími šetřeními si uvedené počty dětí vyměnily své pořadí. Šetření se rovněž týkalo i imigrace, což je ve Francii stále živý problém. Zatímco reálné pořadí imigračních zemí je Alžírsko, Maroko a Portugalsko, zhruba 10 % dotázaných uvádělo na prvním místě Sýrii, která je počtem imigrujících zanedbatelná. Studie je doplněna grafy, tabulkou a vysvětlujícími rámečky.

Leden 2020, č. 573

Světová populace: směr k explozi nebo implozi?

(Henri Leridon)

V roce 2019 žilo na zemi celkem 7,7 mld. osob. Jejich počet by měl do roku 2050 podle projekce OSN vzrůst na 9,7 mld. Přední pracovník demografického institutu H. Leridon si klade otázku, jestli by se mohl demografický růst do uvedeného roku zastavit či dokonce změnit v pokles. S využitím variant uvedených v projekci se pak snaží na tuto kruciólní otázku odpovědět. Všimá si trvale existující tendence k poklesu porodnosti a vlivu úmrtnosti v souvislosti s katastrofickými událostmi. Srovnává střední variantu

projekce OSN s modelem Římského klubu z roku 1972 a s dalšími prognostickými úvahami. Text doplňuje tabulka odhadu počtu obyvatel ve třech variantách pro roky 2050 a 2100 v rozdělení podle jednotlivých světadílů a dále graf porovnávající tři projekce OSN (2019) se standardní projekcí Římského klubu (1972).

Únor 2020, č. 574

Důchody: návrat k debatám a reformám uplynulých třiceti let

(Didier Blanchet)

Pracovník francouzského statistického úřadu se zabývá výsledky a srovnáním čtyř reforem důchodového systému ve Francii provedených ve třech posledních

desetiletích. Na v textu řešenou problematiku ukazují názvy jednotlivých podkapitol. Od poválečného období do 80. let: postupné zvyšování zátěže, Roky 1993, 2003, 2010, 2014 – čtyři základní reformy, Trajektorie poměru důchodů k HDP, a poslední podkapitola s názvem A nyní?

Křehká rovnováha (spojená se zvyšováním věku odchodu do důchodu a poklesem relativní životní úrovně této věkové skupiny) je závislá na dvou stěžejních faktorech – na vývoji ekonomického růstu a skutečné trajektorii demografického stárnutí. Text je doplněn grafem Skutečný vývoj a projekce poměru důchodů k HDP.

Ladislav Pištora